

Atkritumu apsaimniekošana ES: infografika ar faktiem un skaitļiem

Apskati infografiku un uzzini, kā Eiropā tiek apsaimniekoti sadzīves atkritumi, ko rada galvenokārt mājsaimniecības.

Eiropas Savienībā katru gadu tiek radīti vairāk nekā 2,2 miljardi tonnu atkritumu. Vairāk nekā ceturto daļu (27%) no tiem veido sadzīves atkritumi, t.i., ikdienā radīti atkritumi, ko savāc un apsaimnieko pašvaldības. Šos atkritumus galvenokārt rada mājsaimniecības. Dati liecina, ka, lai gan atkritumu daudzums un to apsaimniekošanas veidi dalībvalstīs ir ļoti atšķirīgi, atkritumu pārstrāde visās dalībvalstīs novērojama aizvien biežāk, turpretim to apglabāšana poligonos - aizvien retāk.

Lai samazinātu atkritumu apjomu un ietekmi uz vidi, Eiropas Savienība pieņēmusi ambiciozus mērķus veicināt atkritumu pārstrādi un samazināt to apglabāšanu poligonos, kā arī veido noteikumus iepakojuma atkritumiem. Izmaiņu galvenais mērķis ir veicināt pāreju uz ilgtspējīgāku ekonomikas modeli - [aprites ekonomiku](#).

Uzzini, kā ES vēlas līdz 2050. gadam izveidot aprites ekonomiku

SADZĪVES ATKRITUMI

Kas ir sadzīves atkritumi?

Tie ir ikdienā radīti atkritumi, ko savāc un apsaimnieko pašvaldības. Šos atkritumus galvenokārt rada mājsaimniecības.

Sadzīves atkritumi veido **27 %** no kopējā Eiropas Savienībā radīto atkritumu apjoma.

Pārstrādāto un atkārtoti izmantoto sadzīves atkritumu apjoma mērķrādītājs 2030. gadā:

60%
no dalībvalstu sadzīves atkritumiem

Poligonos apglabāto sadzīves atkritumu īpatsvara mērķrādītājs 2035. gadā:

≤10%

Avots: EVA

Rādītāji ES dalībvalstīs

	Rādīto sadzīves atkritumu apjoms (kg uz vienu iedzīvotāju - 2021. gads)	Sadzīves atkritumu daļa, kas tiks pārstrādāta vai pārveidēta kompostā (2021. gads)	Poligonos apglabāto atkritumu īpatsvars (ņemot galvenos minerālu atkritumus) (2020. gads)
ES27	530	49.6%	18%
Austrija	834 *	62.3% **	9% *
Luksemburga	793	55.3%	9% *
Dānija	786	34.3%	1% *
Beļģija	759	53.3%	3% *
Vācija	646	71.1% *	9% *
Kipra	644 *	15.3%	52%
Īrija	633	40.8% *	18% ***
Malta	611	13.6%	73%
Somija	609	37.1%	7% *
Čehija	570	43.3%	27%
Francija	561	45.1%	22%
Grieķija	524 **	21.0% **	60% ***
Nīderlande	515	57.8%	2% *
Portugāle	514	30.5%	46%
Slovēnija	511	60.0% *	6% *
Slovākija	496	48.9%	31%
Itālija	487 *	51.4% *	15%
Lietuva	480	44.3%	17% ***
Spānija	472	36.7%	43%
Latvija	461	44.1%	25%
Horvātija	446	31.4%	34%
Zviedrija	418	39.5%	8% * ***
Ungārija	416	34.9%	35%
Bulgārija	408 *	65.5% **	73% ***
Igaunija	395	30.3%	83% ****
Polija	362	40.3%	11%
Rumānija	302	11.3%	51%

* Ar 2016. gada atzīmēti rādītāji, kas jau sasnieguši mērķi.

** 2020. gada dati

*** 2019. gada dati

**** 2018. gada dati

***** 2016. gada dati

Lai likvidētu 100% atkritumu, tiek izmantotas vairākas metodes, piemēram, atkritumu sadedzināšana.

Avots: Eurostat (env_wasmun, Env_wasoper), Eiropas Komisija

Sadzīves atkritumu apjoms ES dalībvalstīs

Vidējais sadzīves atkritumu apjoms uz vienu iedzīvotāju Eiropas Savienībā laikā no 2018. gada līdz 2021. gadam pieaug. Tomēr dažādās valstīs šīs tendences atšķiras. Tā, piemēram, vairākumā ES dalībvalstu sadzīves atkritumu apjoms uz vienu iedzīvotāju palielinājās, bet Maltā, Kiprā, Spānijā un Rumānijā — samazinājās.

Absolūtā izteiksmē vislielākais sadzīves atkritumu apjoms uz vienu iedzīvotāju bija Austrijā, Luksemburgā, Dānijā un Beļģijā, bet viszemākais — Spānijā, Latvijā, Horvātijā un Zviedrijā.

Bagātākām valstīm ir raksturīgs lielāks atkritumu apjoms uz vienu iedzīvotāju.

Atkritumu apsaimniekošana ES dalībvalstīs

Atkritumu apsaimniekošanas veidi dažādās ES dalībvalstīs atšķiras.

ES vēlas novērst atkritumu rašanos un veicināt produktu atkārtotu izmantošanu maksimāli iespējamā apmērā. Ja tas nav iespējams, ES dod priekšroku pārstrādei (tostarp atkritumu pārvēršanai kompostā) vai atkritumu kā izejvielas izmantošanai enerģētikā. Videi un sabiedrības veselībai viskaitīgākais risinājums (lai gan izmaksu ziņā viens no lētākajiem) ir atkritumu apglabāšana poligonos.

Lai gan sadzīves atkritumu apjoms uz vienu iedzīvotāju ir pieaudzis, atkritumu apsaimniekošanas veidi ir uzlabojušies, dodot priekšroku atkritumu pārstrādei un pārvēršanai kompostā, nevis apglabāšanai poligonos.

Pārstrādes, komposta un sadedzināšanas tendences

[Statistikas dati par 2021. gadu](#) liecina, ka **49,6 % no visiem sadzīves atkritumiem ES tiek pārstrādāti vai pārvērti kompostā**, kas atbilst 3,6 % pieaugumam salīdzinājumā ar 2017. gadu. ES uzstādījusi mērķrādītāju pārstrādāt un atkārtoti izmantot 60 % sadzīves atkritumu līdz 2030. gadam.

Vācija, Bulgārija, Austrija un Slovēnija jau ir sasniegušas vai pārsniegušas 60 % mērķrādītāju.

Beļģijā, Nīderlandē, Dānijā, Zviedrijā, Vācijā, Austrijā, Luksemburgā, Slovēnijā un Somijā atkritumi praktiski vairs netiek apglabāti poligonos. Šajās valstīs liela daļa atkritumu tiek sadedzināta vai pārstrādāta. Lietuvā, Latvijā, Īrijā, Itālijā, Francijā, Čehijā, Slovākijā un Polijā daļa atkritumu tiek sadedzināti, bet atkritumu poligonos nonāk viena trešdaļa vai mazāka daļa.

Poligonos apglabāto atkritumu apjoms samazinās

Eiropas Savienības poligonos apglabāto atkritumu īpatsvars samazinājās no 24% 2017. gadā līdz 18% 2020. gadā. Saskaņā ar [ES Direktīvu par atkritumu poligoniem](#), ES dalībvalstīm līdz 2035. gadam jāsamazina poligonos apglabāto sadzīves atkritumu īpatsvars līdz vismaz 10% no dalībvalstu ikgadējā sadzīves atkritumu daudzuma.

Atkritumu apglabāšana poligonos joprojām ir izplatīta prakse Eiropas austrumu un dienvidu valstīs. Bulgārijā un Maltā apglabāto atkritumu īpatsvars ir lielāks nekā 70 %, Grieķijā, Kiprā un Rumānijā — lielāks nekā 50 %. Spānijā un Portugālē apglabāto atkritumu īpatsvars ir samazinājies - tas ir mazāks nekā 50% salīdzinot ar 2017. gada datiem.

No 2017. gada līdz 2020. gadam poligonos apglabāto atkritumu apjoms ievērojami samazinājās Horvātijā (par 31 procentpunktu), Polijā (31 procentpunktu), Slovākijā (30 procentpunktiem), Kiprā (30 procentpunktiem), Grieķijā (20 procentpunktiem), Maltā (20 procentpunktiem) un Rumānijā (20 procentpunktiem).

Atkritumu eksports ārpus ES

Daļa Eiropas Savienības atkritumu tiek eksportēta. 2021. gadā [ES eksportēja 33 miljonus tonnu atkritumu](#) uz trešām valstīm, kas ir par 77 % vairāk nekā 2004. gadā.

Lielākā daļa ārpus ES eksportēto atkritumu ir melnie un krāsainie metāllūžņi, kā arī papīra, tekstila un stikla atkritumi. Lielākā daļa ES melno metāllūžņu un stikla atkritumu eksporta nonāk ESAO (OECD) dalībvalstīs, turpretim lielākā daļa krāsaino metāllūžņu, papīra, plastmasas un tekstila atkritumu tiek eksportēti uz valstīm, kas nav ESAO dalībvalstis.

2021. gadā 45% no ES atkritumiem tika eksportēti uz Turciju (14,7 miljoni tonnu). 2,4 miljoni tonnu ES atkritumu tika eksportēti uz Indiju, 1,9 miljoni - uz Ēģipti. Uz Šveici tika eksportēti 1,7 miljoni tonnu atkritumu, uz Lielbritāniju - 1,5 miljoni tonnu.

Eiropas Savienība vēlas cīnīties pret atkritumu nelegālu eksportu un nodrošināt, ka atkritumi galamērķa valstīs tiek apsaimniekoti videi nekaitīgā veidā.

KUR NONĀK EKSPORTĒTIE ATKRITUMI?

2021. gadā ES eksportēja **33 miljonus tonnu** atkritumu uz trešām valstīm, kas ir par **77%** vairāk nekā 2004. gadā.

Galvenie ES atkritumu importētāji 2021. gadā	Miljoni tonnu
Turcija	14.7
Indija	2.4
Ēģipte	1.9
Šveice	1.7
Lielbritānija	1.5
Norvēģija	1.4
Pakistāna	1.3
Indonēzija	1.1
Amerikas Savienotās Valstis	0.9
Maroka	0.6

Avots: Eurostat (env_wastrdmp)

Sasniedzam aprites ekonomiku

2022. gada oktobrī Parlaments piekrita [pārskatīt noteikumus par noturīgiem organiskajiem piesārņotājiem](#) (NOP), lai samazinātu bīstamo ķīmisko vielu daudzumu atkritumos un ražošanas procesos. Jaunie noteikumi ieviesīs stingrākas robežvērtības, likvidēs piesārņotājus pārstrādes ķēdēs un aizlieds izmantot dažas ķīmiskās vielas.

2021. gada februārī Parlaments pieņēma [rezolūciju](#) par jaunu aprites ekonomikas rīcības plānu, kurā pieprasīti papildu pasākumi, lai līdz 2050. gadam sasniegtu oglekļa neitrālu un ekoloģiski ilgtspējīgu pilnīgu aprites ekonomiku bez toksiskām vielām. Rezolūcijā iekļauti stingrāki noteikumi atkritumu pārstrādei un [saistoši resursu lietošanas un patēriņa mērķrādītāji](#) 2030. gadam.

2022. gada novembrī Komisija piedāvāja [jaunus ES mēroga noteikumus preču iepakojumam](#). Ar tiem paredzēts uzlabot preču iepakojuma dizainu, iekļaujot tajā skaidru atkalizmantojuma marķējumu, veicināt atkritumu atkalizmantošanu un pārstrādi un pāriet uz bioloģiski ražotu, bioloģiski noārdāmu un kompostējamu plastmasu.

Vairāk faktu, skaitļu un infografiku par atkritumiem

- [Tekstilizstrādājumu ražošanas un atkritumu ietekme uz vidi](#)
- [Elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumi ES: fakti un skaitļi](#)
- [Plastmasas atkritumi un pārstrāde Eiropas Savienībā](#)

Uzzini vairāk

[Interaktīva infografika par aprites ekonomiku](#)
[Sadzīves atkritumu apsaimniekošana Eiropas valstīs](#)